

Стещенко Олена Дамирівна

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління державними і корпоративними фінансами
Український державний університет залізничного транспорту*

Стещенко Елена Дамировна

*кандидат экономических наук, доцент,
доцент кафедры управления государственными и корпоративными финансами
Украинский государственный университет железнодорожного транспорта*

Steshenko Olena

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Management
of State and Corporate Finances
Ukrainian State University of Railway Transport*

Капустіна Марія Ігорівна

*магістр
Українського державного університету залізничного транспорту*

Капустина Мария Игоревна

*магистр
Украинского государственного университета железнодорожного транспорта*

Kapustina Mariia

*Master
Ukrainian State University of Railway Transport*

DOI: 10.25313/2520-2294-2019-9-5216

СТРАХУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ СТРАХОВАНИЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ РИСКОВ INSURANCE OF BUSINESS' RISKS

Анотація. У статті підкреслюється роль страхування підприємницьких ризиків в економічному захисті та стабільному розвитку діяльності українських підприємців. Розглянуто особливості взаємодії страхування та підприємництва в Україні. Наведено перелік об'єктів страхування підприємницьких ризиків. У статті висвітлено види підприємницьких ризиків, що можуть бути застраховані. Досліджено основні особливості страхування підприємницьких ризиків в сучасних я даного виду діяльності.

Ключові слова: страхування, страхування підприємницьких ризиків, підприємці, страховий ринок.

Аннотация. В статье подчеркивается роль страхования предпринимательских рисков в экономической защите и стабильном развитии деятельности украинских предпринимателей. Рассмотрены особенности взаимодействия страхования и предпринимательства в Украине. Приведен перечень объектов страхования предпринимательских рисков. В статье освещены виды предпринимательских рисков, которые могут быть застрахованы. Исследованы основные особенности страхования предпринимательских рисков в современных условиях хозяйствования. Определено, что страхование предпринимательских рисков является одним из действенных способов воздействия финансовых отношений на хозяйственный процесс в ходе разработки и реализации управленческих решений. Система страховых услуг, предлагаемых сегодня на отечественном страховом рынке, способствует снижению негативных последствий страховых случаев, позволяет обеспечить защиту от потерь в процессе ведения предпринимательской деятельности. Обращено внимание

на иностранный опыт оказания страховых услуг в зависимости от специфики предпринимательской деятельности. Рассмотрены ограничения для активного спроса на страховые услуги по страхованию предпринимательских рисков, основные из которых высокая стоимость и несовершенство условий договора. Проанализирована структура валовых и чистых премий по видам страхования на страховом рынке Украины за период 2017–2018 гг. Сделаны выводы о низком удельном весе исследуемых страховых услуг в общей сумме страховых премий и неудовлетворительной динамике. Выделены основные проблемные моменты, что являются препятствием успешного развития исследуемого сегмента страхового рынка Украины. Рекомендовано страховым компаниям расширение предложений для предпринимателей с учетом специфики профессиональной деятельности. Для развития и поддержки взаимодействия страхования и предпринимательской деятельности в Украине необходимо улучшить законодательную базу для данного вида деятельности.

Ключевые слова: страхование, страхование предпринимательских рисков, предприниматели, страховой рынок.

Summary. The article emphasizes the role of entrepreneurial risk insurance in economic protection and the stable development of the activities of Ukrainian entrepreneurs. The features of the interaction of insurance and entrepreneurship in Ukraine are considered. The list of business risk insurance objects is given. The article highlights the types of entrepreneurial risks that may be insured. The main features of insurance of entrepreneurial risks in modern business conditions are investigated. It has been determined that insurance of entrepreneurial risks is one of the most effective ways of influencing financial relations on the business process during the development and implementation of management decisions. The system of insurance services offered today in the domestic insurance market helps to reduce the negative consequences of insured events, and provides protection against losses in the process of doing business. Attention is drawn to foreign experience in providing insurance services depending on the specifics of entrepreneurial activity. Limitations for active demand for insurance services for insurance of entrepreneurial risks are considered, the main of which are the high cost and imperfection of the terms of the contract. The structure of gross and net premiums by type of insurance in the insurance market of Ukraine for the period 2017–2018 is analyzed. Conclusions are made about the low specific weight of the studied insurance services in the total amount of insurance premiums and unsatisfactory dynamics. The main problem points are highlighted, which are an obstacle to the successful development of the studied segment of the Ukrainian insurance market. It was recommended to insurance companies to expand offers for entrepreneurs, taking into account the specifics of professional activity. To develop and support the interaction of insurance and business in Ukraine, it is necessary to improve the legislative framework for this type of activity.

Key words: insurance, business risk insurance, entrepreneurs insurance market.

Постановка проблеми. Підприємницька діяльність в сучасних умовах господарювання дуже тісно пов'язана із ризиком. Підприємці застосовують різноманітні способи і методи мінімізації цих ризиків, одним яких є страхування. У вітчизняній практиці ведення бізнесу страхування підприємницького ризику сьогодні на жаль не має достатнього економічного обґрунтування фінансової корисності. Але переконливою є практика таких країн як США, Великобританія, Німеччина, де страхування фінансових, кредитних, відсоткових ризиків, страхування депозитів, ризиків недоотримання прибутку та інших ризиків підприємницької діяльності стало потужним стимулом до ефективного розвитку економіки, і цей процес виявився незворотнім.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія і практика страхування підприємницьких ризиків досліджувалася як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, серед яких В. В. Вітлінський, В. В. Глушко, М. В. Гунченко, Т. А. Говорушко, І. П. Ситник, Г. М. Тарасюк, М. С. Клапків, М. В. Корнеев, К. Рэдхед, С. Хьюс та інші [1–7]. Проте відсутні теоретико-методологічний супровід страхування підприємниць-

ких ризиків сучасного бізнесу і аналіз практичного досвіду його проведення.

Формування цілей статті (постановка завдання). Проаналізувати основні особливості страхування підприємницьких ризиків в сучасних умовах господарювання і виявити основні тенденції розвитку.

Виклад основного матеріалу. Мета підприємництва полягає в отриманні максимальних доходів при мінімальних затратах капіталу в умовах конкурентної боротьби та невизначеності. Реалізація цієї мети потребує відповідності визначених розмірів авансованого у підприємницьку діяльність капіталу з фінансовими результатами діяльності. Отже доводиться мати справу з використанням і обігом матеріальних, трудових, фінансових, інформаційних (інтелектуальних) ресурсів, адже ризик пов'язаний із загрозою повної або часткової втрати цих ресурсів [8, с. 123].

Практика показує, що підприємці багато в чому ризикують від неналежного виконання партнерами договорів, їхньої неплатоспроможності. До зовнішньої причини появи ризику в даний час слід віднести в першу чергу непрогнозовану неплатоспроможність господарюючих партнерів. Цей фактор в українській

економіці поки є визначальним. Неплатоспроможність одного підприємства позначається на неплатоспроможності пересічних покупців. Невиконання фінансових зобов'язань господарюючих партнерів може виявитися визначальною причиною банкрутства підприємця. Як показують статистичні дані, кількість збиткових підприємств за останні роки в Україні різко зросла.

Отже всю сукупність підприємницьких ризиків можна згрупувати з метою проведення їх комплексного страхування (рис. 1).

Страхування підприємницьких ризиків є одним із дійових способів впливу фінансових відносин на господарський процес у ході розробки та реалізації управлінських рішень. Система страхових послуг,

що пропонується сьогодні на вітчизняному страховому ринку, сприяє зниженню негативних наслідків страхових випадків, дозволяє забезпечити захист від втрат в процесі ведення підприємницької діяльності.

До переліку об'єктів страхування підприємницьких ризиків можна віднести:

- товари, виконані роботи, надані послуги;
- матеріальні, паливно-енергетичний ресурси, обладнання;
- нематеріальні активи та цінні папери;
- грошові кошти підприємця, що зберігаються на рахунках в банках або поміщені для отримання доходу в інші фінансово-кредитні організації, а також його товарні кредити, включаючи експортні;

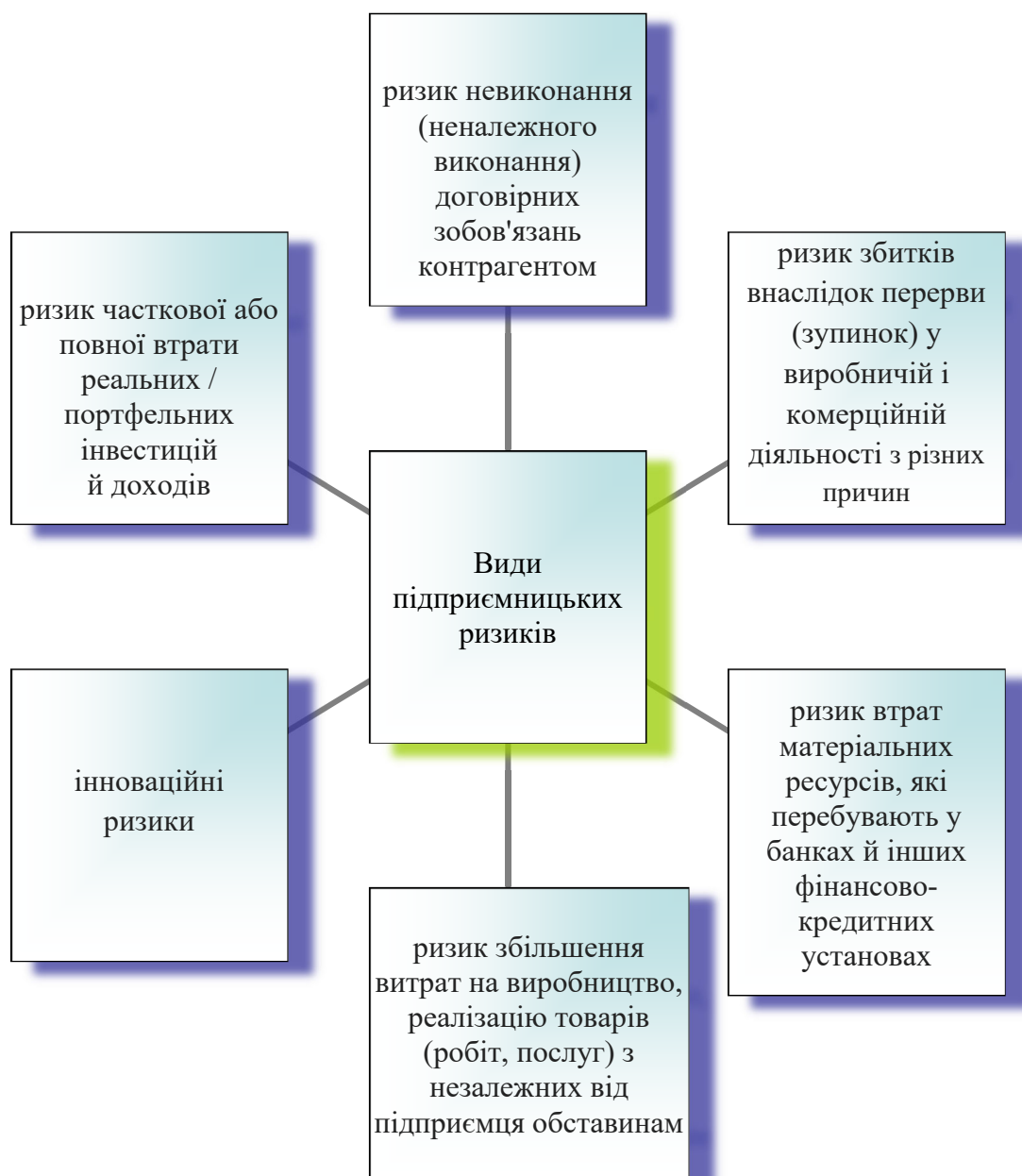

Рис. 1. Види підприємницьких ризиків, що підлягають страхуванню

Джерело: власна розробка авторів

– кредити банків (інших фінансових організацій) та інші їх грошові операції (в тому числі з пластиковими кредитними / дебетовими картками).

За кордоном залежно від специфіки підприємницької діяльності можливе страхування ризиків не лише від прямих, але й непрямих збитків (ризик помилки співробітників фірми, ризик через недостатню кваліфікацію персоналу, ризик смерті чи хвороби кого-небудь із персоналу фірми). В Україні страхування аналогічних ризиків розвинуто поки що дуже мало [2, с. 131].

Слід зазначити вітчизняну специфіку страхування підприємницьких ризиків. Звичайно підприємці, насамперед, зацікавлені у збереженні своїх активів як виробничого, так й іншого призначення, а також у продовженні своєї діяльності навіть у випадку реалізації різного роду ризиків. Але їм фінансово вигідно страхувати ризики тільки за умови великої ймовірності понесення значних сум збитків через них. У випадку, коли ймовірність впливу ризиків мала й можливі невеликі втрати, то звичайно, потреба у страхуванні відсутня. Більшість вітчизняних підприємців використовують самострахування, тобто створення власних страхових (резервних) фондів для покриття можливих втрат. При цьому підприємці не враховують той факт, що невелика кількість ризиків у сукупності може призвести до значного збитку. І тоді власних коштів може бути недостатньо. Тут допоможе тільки страхування.

Страхування підприємницьких ризиків має певні обмеження для активного попиту. Насамперед, це висока вартість послуг. Інколи розмір страхового внеску значно перевищує ту ціну, яку підприємець-

страхувальник вважає оптимальною за трансфер цього ризику. І це із врахуванням розміру можливої страхової виплати за умови використання франшизи. Іншим обмеженням для широкого розповсюдження страхування є неможливість охоплення страховим покриттям деяких індивідуальних видів ризиків, а саме специфічних, що пов'язані з професійною сферою діяльності підприємця.

Статистичні дані свідчать, що протягом 2017–2018 рр. кількість укладених договорів страхування фінансових ризиків зменшилась на 1180,5 од. цей період мало місце лише у більшості основних системоутворюючих видах страхування. Так збільшилися валові страхові виплати з таких видів страхування, як: страхування майна (у 4 рази), автострахування (16,7%), медичне страхування (25,3%), страхування життя (26,7%) (рис. 2). Водночас, зменшилися валові страхові виплати зі страхування фінансових ризиків (на 294,3 млн. грн (15,7%)), страхування кредитів (на 183,3 млн. грн. (70,1%)) [9].

Відповідно спостерігається і зменшення чистих страхових виплат зі страхування фінансових ризиків (–9,1% або 165,7 млн. грн). У структурі чистих страхових виплат найбільша питома вага страхових виплат припадає на такі види страхування, як: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») — 45,2%; медичне страхування 16,9%. Питома вага страхування фінансових ризиків у загальній сумі становить лише 11,2%.

Найактивнішими вітчизняними підприємствами, які використовують страховий захист, є підприємства з іноземними інвесторами чи західним

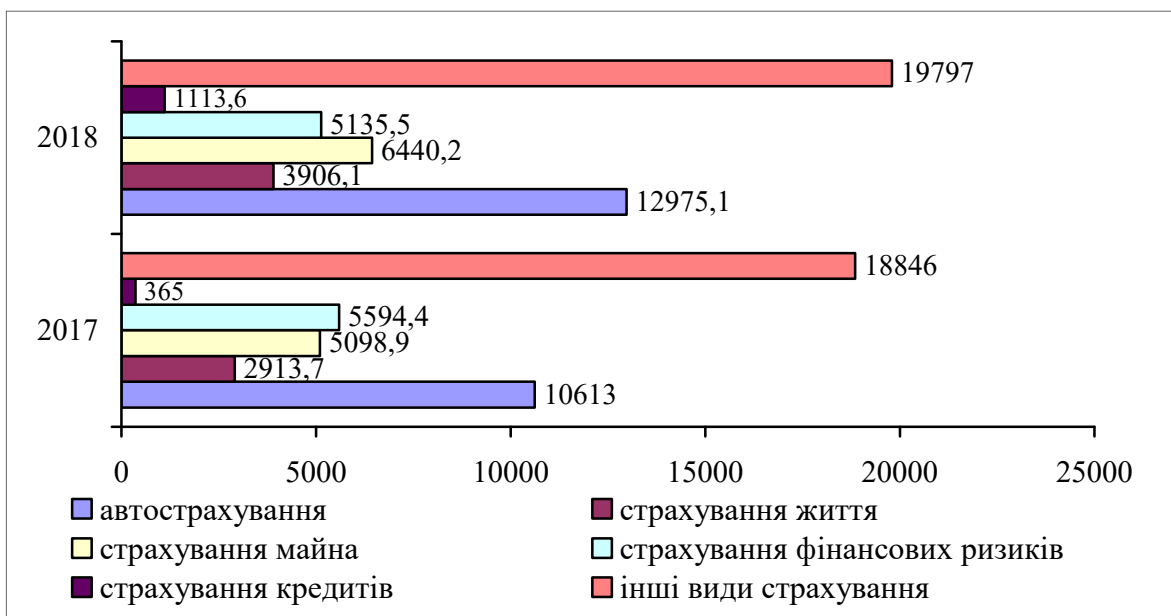

Рис. 2. Валові страхові премії за видами страхування у 2017–2018 рр.

Джерело: складено авторами за даними [9–10]

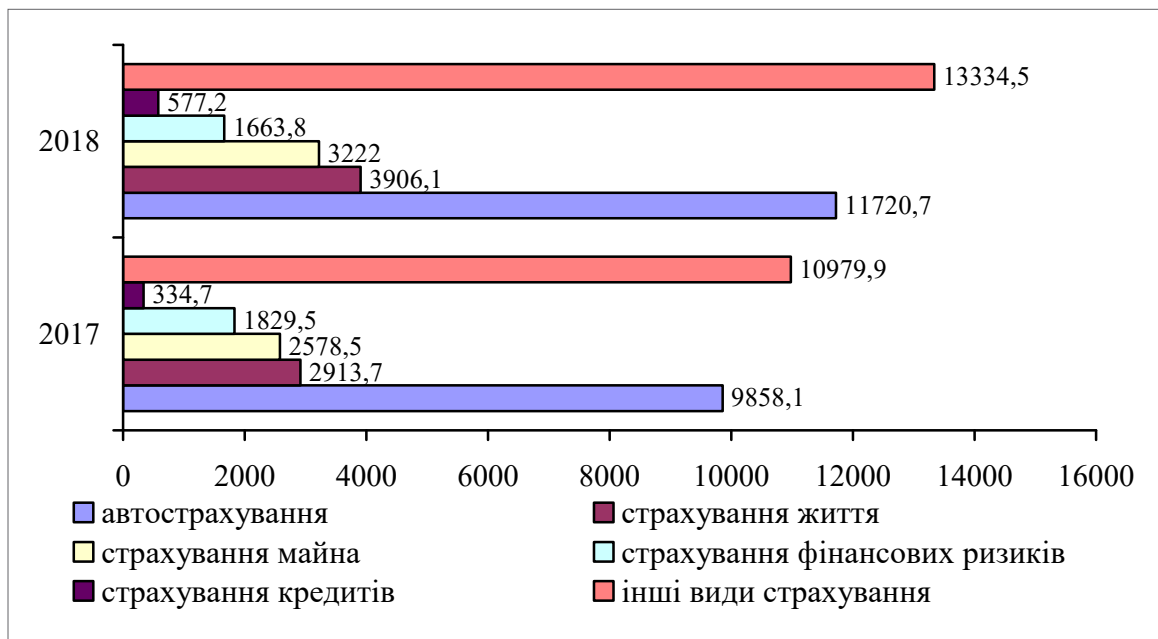

Рис. 3. Чисті страхові премії за видами страхування у 2017–2018 рр.

Джерело: складено авторами за даними [9–10]

менеджментом. Друге місце за активністю посідають підприємства, які купують договір страхування, спричинений умовами кредитування (наприклад, страхування предметів застави), вимогами законодавства чи вимогами партнерів за бізнесом [3, с. 222].

Успішний розвиток страхування підприємницьких ризиків на національному страховому ринку, в першу чергу, буде залежати від створення розширених пропозицій для підприємців з врахуванням специфіки їх діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. До основних перешкод розвитку страхування підприємницьких ризиків на Україні належать такі:

- суперечливість нормативно-законодавчої бази з питань надання послуг зі страхування підприємницьких ризиків;
 - відсутність достатньої інформації у підприємців про можливості страхування таких ризиків;
 - висока вартість страхових послуг, що є наслідком недостатньо обґрунтованих страхових тарифів через відсутність відповідного статистичного банку даних;
 - слабка маркетингова політика просування продукту на ринок і брак кваліфікованих кадрів у страхових організацій.
- Саме ці проблеми потребують подальших досліджень.

Література

1. Вітлінський В. В. Концептуальні засади моделювання та управління логістичним ризиком підприємства / В. В. Вітлінський, В. І. Скіцько // Проблеми економіки. 2013. № 4. С. 246–253.
2. Тарасюк Г. М. Управління підприємницькими ризиками в процесі обґрунтування господарських рішень / Г. М. Тарасюк, Д. І. Поліщук // Вісник ЖДТУ. 2015. № 1 (71). С. 127–133.
3. Говорушко Т. А. Вплив страхування на розвиток підприємницької діяльності в Україні / Т. А. Говорушко, І. П. Ситник, Ю. В. Данильчук // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2013. Том 14. № 1. С. 217–223.
4. Гришко В. В. Системний аналіз ризиків у логістичній діяльності промислового підприємства / В. В. Глушко, М. В. Гунченко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 17. С. 54–58.

5. Клапків М. С. Страхування фінансових ризиків: [Монографія] / М. С. Клапків. Тернопіль: Економічна думка, 2002. 570 с.
6. Корнеєв М. В. Розвиток страхування фінансових ризиків на ринку фінансових послуг України / М. В. Корнеєв // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка», 2011. Вип. 5 (4). С. 104–109.
7. Рэдхэд К., Хьюс С. Управление финансовыми рисками. Пер. с англ. Москва: ИНФРА-М, 1996. 288 с.
8. Стешенко О. Д. Ризикологія: навч. посібник / О. Д. Стешенко Харків: УкрДУЗТ, 2019. 182 с.
9. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/2018/sk_%202018.pdf
10. Аналітичний огляд ринку небанківських фінансових послуг України за 2017 рік. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/non_banks_2017.pdf

References

1. Vitlinskyj V. V. and Skitsko V. I., Conceptual framework for modeling and management of logistic risk of the enterprise / V. V. Vitlinskyj, V. I. Skitsko // Problemy ekonomiky. 2013. Vol. 4. Pp. 246–253.
2. Tarasyuk G. M. Management of business risks in the process of substantiation of economic decisions / G. M. Tarasyuk, D. I. Polishchuk // Bulletin of ZhSTU. 2015. No. 1 (71). Pp. 127–133.
3. Govorushko T. A. The influence of insurance on the development of business activity in Ukraine / T. A. Govorushko, I. P. Sitnik, Yu. V. Danilchuk // Economic analysis: Coll. Sciences. works / Ternopil National Economic University; Ternopil: Publishing and Printing Center of Ternopil National Economic University «Economic Thought», 2013. Vol. 14. № 1. Pp. 217–223.
4. Hryshko V. V. System analysis of risks in logistics activity of the industrial enterprise / V. V. Hryshko, M. V. Hunchenko // Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya: Ekonomika i menedzhment. 2016. Vol. 17. Pp. 54–58.
5. Klapkiv M. S. Insurance of financial loans: [Monograph] / M. S. Klapkiv Ternopil: Economic thought, 2002. 570 p.
6. Korneev M. V. Rozvitok insurance financial loans to the market of financial services of Ukraine / M. V. Korneev // News of Dnepropetrovsk University. Seriya «Economy», 2011. VIP. 5 (4). S. 104–109.
7. Redhead C., Hughes C. Financial Risk Management. Per. from English Moscow: INFRA-M, 1996. 288 s.
8. Steshenko O. D. Risicology: Nav. posibnik / About D. Steshenko Kharkiv: UkrDUZT, 2019. 182 p.
9. Information about the company and the development of the insurance market of Ukraine. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/2018_rik/2018/sk_%202018.pdf
10. Analytical look at the market of non-bank financial services of Ukraine for 2017. URL: http://rurik.com.ua/documents/research/non_banks_2017.pdf